

הכלכלה הפלסטינית: מבט מקרוב

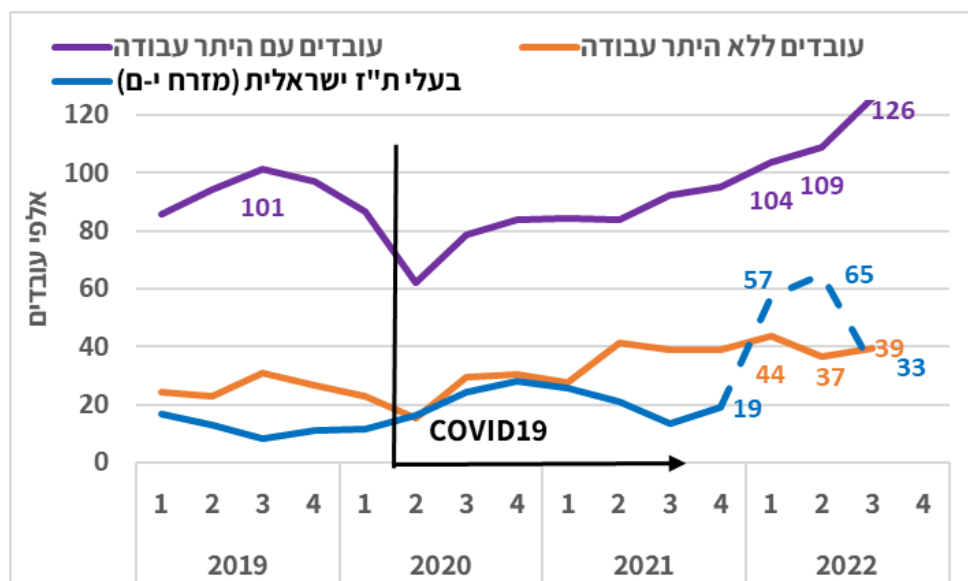
י נ ו א ר 2 0 2 3

פרסום חדש זה מתמקד בכלכלה הפלסטינית, בקשריה עם הכלכלה הישראלית ובהשפעת המדיניות הישראלית עליה. בנושאים מסוימים נעשית הבחנה בין האזורים השונים של הגדה המערבית ורצועת עזה (להלן "הכלכלה הפלסטינית") לבין מזרח ירושלים. הכלכלה הפלסטינית, כמו מדינת ישראל, עודנה מתאוששת ממגפת הקורונה ומושפעת לרעה מכוחות כלל-עולמיים, ובפרט מן הפלישה הרוסית לאוקראינה, שהביאה לעליות מחירים ניכרות הנובעות בחלקן משיבושים בשרשרת האספקה ומעליות של מחירי המזון והאנרגיה בעולם כולו. בדומה לבנקים מרכזיים אחרים, גם בנק ישראל העלה את שיעורי הריבית והדבר משפיע על הכלכלה הפלסטינית, שבה השקל והדולר הם המטבעות העיקריים. ואולם למהלך זה צפויה השפעה מינורית על הריבית המסחרית הגבוהה ממילא ועל שיעורי הריבית על אשראי שמעניקים בנקים פלסטיניים, אשר בכל מקרה יש להם גישה מוגבלת בלבד למימון בשקלים ובדולרים בשל סיכון האשראי הגבוה. מעניין לציין כי משוכות אלה גם מבודדות את הכלכלה הפלסטינית מההשפעה השלילית של המדיניות המוניטרית המצמצמת. המדיניות הישראלית משפיעה באופן ישיר על הכלכלה הפלסטינית גם באמצעות העסקת עובדים יוממים, שהכנסתם בישראל שקולה ללמעלה מרבע מהתמ"ג הפלסטיני. העסקת עובדים פלסטינים בישראל התרחבה לאחרונה גם עקב חידוש העסקת עובדים מרצועת עזה.

עיקרים

- למרות הצמיחה העקבית בתמ"ג לנפש, התוצר לא התאושש באופן מלא מהירידה בתקופת הקורונה. צמיחה זו נבעה בעיקר ממיסים על יבוא, סחר, מנהל ציבורי ושירותים.
- האינפלציה בכלכלה הפלסטינית, שעומדת על כ-4%, מתונה יותר מאשר בישראל (5%) ובמדינות המערב (8%-10%).
- ברבעון השלישי של שנת 2022 עמד שיעור התעסוקה בקרב האוכלוסייה בגיל העבודה על 42% בגדה המערבית, ואילו ברצועת עזה הוא התייצב ברמה נמוכה יותר (22%). התעסוקה בהיתר בישראל התרחבה בהיקף גדול יותר מהירידה בהעסקת עובדים בלא היתר ועל כן סך התעסוקה הפלסטינית בישראל גדל.
- ברבעון השלישי של שנת 2022 הגיע היבוא מישראל לשיא של כ-1.8 מיליארד דולר, לצד עלייה ניכרת ביצוא פלסטיני של סחורות, שירותים ועבודה לכ-1.3 מיליארד דולר.
- במחצית הראשונה של שנת 2022 נרשמה בתקציב הרשות הפלסטינית עלייה בהכנסות ממיסים ובתמיכה התקציבית החיצונית, ולפיכך הגירעון הפיסקלי (שעמד על 5.2% מהתמ"ג בשנת 2021) צפוי להצטמצם בהתאמה ל-3.5% מהתמ"ג.
- ענף החקלאות הפלסטיני רשם צמיחה איטית יותר מקצב הגידול באוכלוסייה ובצריכה המקומית בעשור האחרון. תהליך זה יצר חשיפה מוגברת לעלויות החדות במחירי המזון בשווקים העולמיים.

ברבעון השלישי של שנת 2022 עמד שיעור האבטלה בגדה המערבית על 12.6% – שיעור נמוך יותר מאשר בתקופה המקבילה בשנת 2021. הדבר נבע בעיקר מהעלייה בתעסוקת עובדים המתגוררים בגדה המערבית, כולל התעסוקה בישראל, אשר המשיכה לצמוח (ראו תרשים נ-3 בנספח). ניתן לייחס את הגידול הנראה בתעסוקה בישראל בין היתר לכך שהלשכה הפלסטינית המרכזית לסטטיסטיקה (PCBS) סיווגה מחדש עובדים ממזרח ירושלים כמועסקים בישראל. להוציא את מזרח ירושלים, כ-165 אלף עובדים מהגדה המערבית הועסקו בישראל ברבעון השלישי של שנת 2022. גם שיעור האבטלה התנודתי ברצועת עזה הצטמצם הודות לעלייה קלה בשיעור התעסוקה ברצועת עזה עצמה, אך המספר הנמוך יחסית של עובדים מרצועת עזה המועסקים בישראל עדיין לא משתקף בסטטיסטיקה הפלסטינית.¹ ברבעון השלישי של שנת 2022 הסתכם השכר של עובדים פלסטינים בישראל ב-1.06 מיליארד דולר, המקבילים לכ-32% מהתמ"ג בגדה המערבית.

תרשים 1: תעסוקת פלסטינים בישראל ובהתנחלויות לפי סוג היתר עבודה, 2022-2019

מקור: הלשכה הפלסטינית המרכזית לסטטיסטיקה

ישראל פועלת לצמצם את מספר הפלסטינים העובדים ללא היתר עבודה (שב"חים) בעקבות התקפות טרור שביצעו שב"חים בחודשים מרץ-אפריל 2022. במקביל, ישראל הגדילה את מספר היתרי העבודה לעובדים פלסטינים. בשל כך עלה מספר העובדים בעלי היתר עבודה ל-126 אלף, גבוה יותר ממספרם לפני המגפה, ואילו מספר העובדים ללא היתר עבודה פחת ל-39 אלף.² שינוי זה צפוי להימשך, מכיוון שישראל ממשיכה לאכוף תקנות מחמירות נגד כניסה והעסקה של עובדים ללא היתר עבודה, ומשלימה את המחסום הפיזי בין ישראל לבין חלקים בצפון הגדה המערבית.

1 לפי אומדני הלשכה הפלסטינית המרכזית לסטטיסטיקה, מספר העובדים מהגדה המערבית בעלי תעודת זהות ישראלית או דרכון זר (בדרך כלל ממזרח ירושלים) עלה מכ-20 אלף בשנת 2021 ליותר מ-60 אלף במחצית הראשונה של שנת 2022.

2 סקרי כוח העבודה הפלסטיניים מבוססים על סקרים במשקי בית וכוללים אומדנים לגבי עובדים עם וכלי אישורי עבודה בישראל.

בחודש אוגוסט 2022 הודיעה ישראל על מדיניות חדשה שמחייבת מעסיקים ישראלים להעביר את השכר של עובדים פלסטינים בהעברה בנקאית לחשבונותיהם בבנקים פלסטיניים. צעד זה נועד בין היתר לסייע בצמצום צבירת מזומנים על ידי בנקים פלסטיניים. התקנות צפויות להיכנס לתוקף בתחילת שנת 2023 ולהקל את הפיקוח על תשלום שכר בהתאם לחוקי העבודה בישראל, תוך צמצום הפעילות הכלכלית הבלתי רשמית. מדיניות זו אינה חלה על פלסטינים המועסקים בהתנחלויות, על עובדים מרצועת עזה ועל עובדים ללא אישור עבודה. זאת ועוד, צפוי כי עבור עובדים רבים יועבר בהעברה בנקאית רק שכר המינימום עבור עבודתם, ואת יתרת הסכום ימשיכו כנראה לשלם להם במזומן. דפוס זה צפוי עקב חשש של עובדים מהטלת מיסים על ידי הרשות הפלסטינית. ועקב שימוש מוגבל של חלק מהעובדים בשירותי בנקאות פלסטיניים. כמו כן, הדרישה להעביר את השכר החודשי על ידי מעסיק יחיד לכל עובד אינה מתאימה לעובדים העוברים בין מספר מעסיקים בכל חודש – כפי שנפוץ למשל בקרב העובדים בענף הבנייה. המדיניות החדשה גרמה למחאות מצד עובדים פלסטינים שפתחו בשביתה באוגוסט 2022,³ וקיים חשש כי היא תעודד פלסטינים לעבוד בישראל ללא היתר עבודה כפי שאירע בעת מגפת הקורונה.⁴

סביר להניח שאפילו תשלום שכר חלקי באמצעות העברה בנקאית, כמו גם צמצום עודפי המזומנים בשקלים, יביאו בהתאמה לעלייה בנזילות בשקלים במערכת הבנקאית הפלסטינית, וכן לשיפור ההכללה הפיננסית באזורים כפריים בגדה המערבית. בעתיד, תהליך זה צפוי להעלות את התשואה של בנקים פלסטיניים על שקלים המוחזקים במערכת הפיננסית בישראל, ולחזק את מנגנון התמסורת ממדיניות הריבית של בנק ישראל לשיעורי הריבית של בנקים פלסטיניים (ראו תרשים 4 להלן).

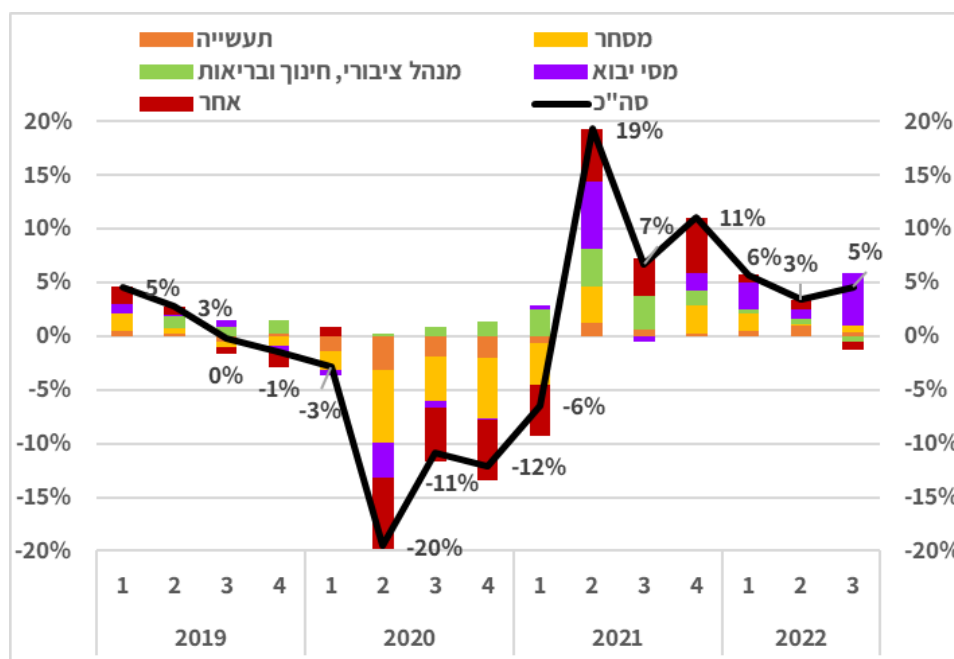
העסקת עובדים מרצועת עזה בישראל הופסקה בתקופת הקורונה והתחדשה בחודש אוקטובר 2021, כאשר מספר היתרי העבודה שניתנו גדל בהדרגה מ-7,000 ל-15,500 באוגוסט 2022. בחודש מארס 2022 החליטה ישראל להסדיר באופן רשמי את העסקת העובדים מרצועת עזה בישראל החל מחודש אוגוסט באותה שנה, באופן דומה להסדרה של העסקת עובדים מהגדה המערבית. ישראל גם קבעה מכסה של 20 אלף עובדים מרצועת עזה: 12 אלף בבנייה ועוד 8,000 בחקלאות. מאחר שהדבר אינו משתקף עדיין בסטטיסטיקה הרשמית, סקר של המכון למחקרי ביטחון לאומי משמש להערכת הגידול בהכנסות של תושבי רצועת עזה שעברו להיות מועסקים בישראל.⁵ בחודש ספטמבר 2021, לפני החידוש, 83% מהעובדים שנכללו בסקר לא היו מועסקים, ושכרם של אלו שכן עבדו היה כ-1,040 ש"ח בחודש. לעומת זאת, ההכנסה החודשית הממוצעת של עובדים מרצועת עזה שהועסקו בישראל עמדה על 6,300 ש"ח. כ-61% מהנשאלים בסקר מועסקים בענף הבנייה ושכרם גבוה, ואילו 13% מועסקים בענף החקלאות (למרות שלענף הוקצו 40% מהמכסה) בשכר נמוך יחסית. כרבע מהם מועסקים בענפי הייצור, המסחר והשירותים, שבהם השכר גבוה יותר מאשר בחקלאות. נובע מכך שאכיפת המכסה הענפית עלולה לפגוע בהכנסה של כרבע מהעובדים.

3 פלסטינים שעובדים בישראל שובתים נגד הדרישה לחשבונות בנק, רויטרס (21 באוגוסט 2022).

4 שב"ח ישראל - האם המדיניות הישראלית נגד מגפת הקורונה תרמה לגידול בתעסוקתם? המכון למחקרי ביטחון לאומי (22 במאי 2022).

5 עובדים מרצועת עזה בישראל: השלכות של תקנות ההעסקה המכון למחקרי ביטחון לאומי (9 באוגוסט 2022)

התמ"ג בגדה המערבית וברצועת עזה צמח ב-3-6% בשלושת הרבעונים הראשונים של שנת 2022 בהשוואה לתקופות המקבילות אשתקד, ורשם צמיחה איתנה מזה שישה רבעונים. זאת לאחר מיתון חריף והתכווצות חדה בתמ"ג בשנת 2020 בעקבות המגפה, שנמשכו עד סוף הרבעון השני של שנת 2021. לאחר מכן נרשמה התאוששות מהירה, עם צמיחה מרשימה של 19% בתמ"ג ברבעון השלישי של שנת 2021, לעומת שנת 2020, הודות לחיסונים ולהקלה בהגבלות הקורונה. הצמיחה נבעה בעיקר מגידול בתקבולי מסי היבוא בגדה המערבית. הצמיחה ברצועת עזה נבעה בעיקר מהתרחבות הפעילות בחקלאות ודיג, ייצור, חשמל ומים, בנייה, פעילות נדל"ן וכן במנהל ציבורי וביטחון. הפעילות הכלכלית במגזר הפרטי ברצועת עזה עודנה משותקת (תרשים נ 1). למרות הצמיחה הכוללת האיתנה, התמ"ג הפלסטיני לנפש נותר נמוך בכ-5% מרמתו לפני המגפה, ברבעון הרביעי של שנת 2019. הפער ברמת החיים בין הגדה המערבית לבין רצועת עזה התרחב קמעה במהלך המגפה. התמ"ג הריאלי לנפש ברבעון השלישי של שנת 2022 צמח ב-2-3% הן בגדה המערבית והן ברצועת עזה (תרשים נ 1 בנספח). על פי הבנק העולמי, צפויה האטה בצמיחה הכלכלית בהמשך שנת 2022 לרמה שנתית של 3.5%, לעומת 7.1% בשנת 2021. הדבר נובע מאי-ודאות גוברת ברחבי העולם ומהפחתה בצריכה ובהשקעה לאור העלייה הניכרת בשיעור האינפלציה.⁶

תרשים 2: הצמיחה במשך ארבעה רבעונים והתרומה לצמיחה לפי ענפים, 2022-2019

מקור: חישובי המכון למחקרי ביטחון לאומי על סמך נתוני הלשכה הפלסטינית המרכזית לסטטיסטיקה

<https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2022/09/16/coordinated-efforts-are-required-to-avoid-worsening-economic-and-fiscal-outlook-in-the-palestinian-territories> 6

הרשות הפלסטינית סובלת מגירעון מבני גדול, והוצאותיה בשנת 2021 עלו ב-20% על ההכנסות (תרשים נ-5 בנספח). הגירעון הפיסקלי הוחמר בשל ירידה עקבית בסיוע מתורמים בינלאומיים, אשר המענקים מהם היוו רק 1.8% מהתמ"ג בשנת 2021 – ירידה לעומת 27% בשנת 2008.⁷ נוסף על כך, ישראל מנכה חלק מההכנסות הפלסטיניות מתקבולי המיסים שהיא גובה, אשר אותן היא נדרשת להעביר לרשות הפלסטינית על פי 'פרוטוקול פריז'.⁸ אף על פי כן, ישראל העבירה בשנת 2021 סכום שיא של 9.3 מיליארד ש"ח, שהיווה 63% מכלל ההכנסות של הרשות הפלסטינית (תרשים נ-6 בנספח). ההכנסות ממס בכלכלה הפלסטינית הן נמוכות, אולם בשנה שעברה הן גדלו לכ-23.5% מכלל ההכנסות, לעומת 21.3% בשנת 2020. המיסים שישראל גובה עבור הרשות כוללים בעיקר מיסים עקיפים גרסיביים, לרוב מכס, אשר גדלו עם הזמן – מגמה שצפויה להימשך בשל ייסוף השקל והרפורמות במדיניות הסחר הישראלית המקלים על ייבוא מחו"ל. מס ההכנסה המוטל על פלסטינים העובדים בישראל היווה פחות מ-3% מהעברות המיסים, אם כי גם הוא צפוי לעלות לאור העלייה במספר הפלסטינים בעלי היתר עבודה שמועסקים בישראל. אומנם לא צפויים שינויים מהותיים בשנת 2022, אולם חלק מהמגמות החיוביות ניכרות לעין. מינואר עד יוני 2022 עלו ההכנסות ממיסים ב-1.19 מיליארד ש"ח לעומת שנת 2021, הודות לעלייה בתמ"ג ובהעברות תקבולי מיסים. באותה תקופה ההוצאה הכוללת והיקף האשראי נטו גדלו ב-105 מיליון ש"ח בלבד, ופירוש הדבר שהגירעון התקציבי הצטמצם מ-1.5 מיליארד ש"ח במחצית הראשונה של שנת 2021 ל-501 מיליון ש"ח במחצית הראשונה של 2022. הגירעון המשיך להצטמצם עד 359 מיליון ש"ח הודות לתמיכה חיצונית, שגדלה במחצית הראשונה של 2022 ל-143 מיליון ש"ח, לעומת 98 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד (כפי שצוין לעיל). הגירעון הפיסקלי הכולל עמד על 5.2% מהתמ"ג בשנת 2021, ובמחצית הראשונה של שנת 2022 הוא ירד ל-0.4% מהתמ"ג. ואולם עדיין נדרשות רפורמות בצד ההכנסות וההוצאות גם יחד על מנת להגיע למצב פיסקלי יציב יותר לאורך זמן, וקרן המטבע הבינלאומית צופה כי הגירעון הפיסקלי של הרשות הפלסטינית יגיע עד 3.5% מהתמ"ג בסוף השנה.

אינפלציה ומדיניות מוניטרית

שיעור האינפלציה בישראל וברדן, שכנותיה של הרשות הפלסטינית ובעלות מטבעות יציבים, עמד על 5% בחודש יולי 2022 (תרשים נ-2 בנספח). במצרים השכנה הגיע שיעור האינפלציה לכ-20% בשלהי 2022, ובשער הלירה המצרית חל פיחות של 19% מאז מארס 2022. האינפלציה במצרים צפויה להמשיך להאיץ בעקבות פיחותים חדים נוספים בשער הלירה המצרית בחודשים האחרונים.

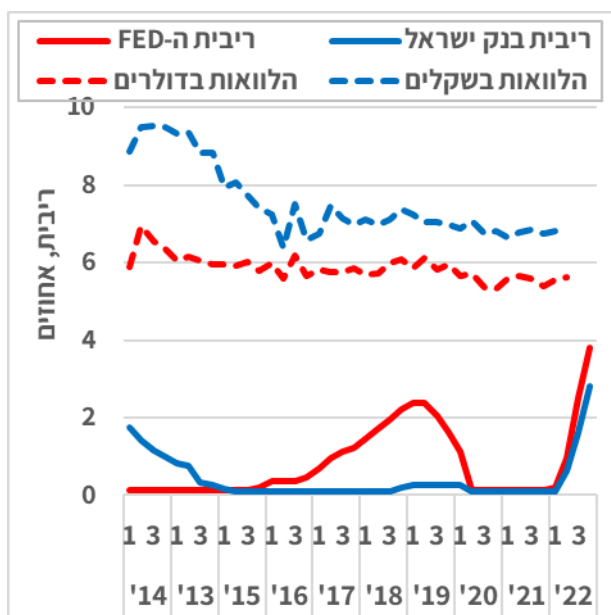
שיעור האינפלציה בכלכלה הפלסטינית היה נמוך מאשר בישראל, למרות ששני המדדים מחושבים בשקלים. שיעור האינפלציה השנתית בכלכלה הפלסטינית עמד על-4% לערך בין מאי לאוקטובר 2022. כיוון שעליית המחירים

7 [Palestinian Economic Bulletin, The Portland Trust, Bulletin 189, June 2022](#)

8 פרוטוקול פריז מתייחס להסכם בנוגע לקשרים הכלכליים בין ישראל לבין הארגון לשחרור פלסטין (אש"ף), שנחתם בפריז באפריל 1994. הסכם זה נכלל במסגרת הסכם אוסלו 2 שנחתם בספטמבר 1995.

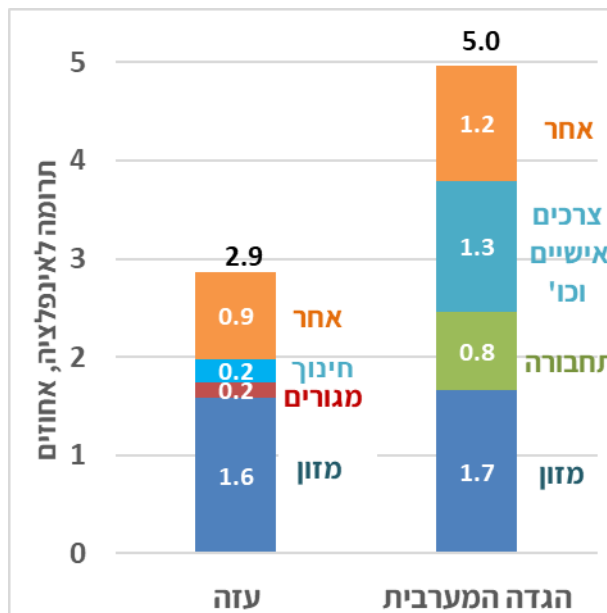
בתקופה זו הייתה יותר מתונה בכלכלה הפלסטינית, היא קיזזה באופן חלקי את עליית המחירים במהלך המגפה, כאשר המחירים בישראל ירדו בפועל. מדד המחירים הפלסטיני לצרכן הפגין תנודתיות גבוהה, בייחוד ברצועת עזה, שם שיעור עליית המחירים (2.9%) היה נמוך יותר מזה שבגדה המערבית (5%) (תרשים 3). הדבר נבע בעיקר מעלייה של 6% במחירי המזון ומקפיצה של 16% במחיר קמח החיטה עקב הפלישה הרוסית לאוקראינה, והוא פוגע בעיקר בשכבות החלשות. גם בגדה המערבית עלו מחירי המזון באופן משמעותי (ב-7%) ומחיר קמח החיטה זינק ב-22%, אם כי עלייה זו תרמה רק 1.7% לשיעור האינפלציה, שכן משקל המזון בסל הצריכה בגדה המערבית נמוך יותר. סעיפי התחבורה, צרכים אישיים ומוצרים שונים, שכולם הושפעו מעליית מחירי הדלק והמחירים המקומיים - תרמו כ-2.1% לעליית המחירים בגדה.

תרשים 4: ריבית הפדרל ריזרב ובנק ישראל ושיעורי הריבית על הלוואות בשקלים / בדולרים בבנקים פלסטיניים, 2013-2022

מקורות: הרשות המוניטרית הפלסטינית, פדרל ריזרב, בנק ישראל

תרשים 3: הרכב האינפלציה הממוצעת על פי סעיפי צריכה עיקריים, מאי-נובמבר 2021 ו-2022

מקור: חישובים על בסיס נתוני הלשכה הפלסטינית המרכזית לסטטיסטיקה

בתגובה להאצת קצב האינפלציה העולמית, הבנקים המרכזיים של ארצות הברית (Federal Reserve) ושל ישראל (בנק ישראל) העלו באופן חד את שיעורי הריבית: בארצות הברית מ-0.375% באפריל ל-4.25% בדצמבר 2022, ובישראל מ-0.1% במרס 2022 ל-3.75% בינואר 2023. אף כי האשראי שנותנים הבנקים הפלסטיניים נקוב בעיקר בשקלים או בדולרים, ההשפעה הישירה של העלאות ריבית אלה על הכלכלה הפלסטינית צפויה להיות מוגבלת יותר ואיטית יותר.⁹ התמסורת של ריביות הבנקים המרכזיים של ארצות הברית וישראל לשיעורי הריבית בהלוואות המקומיות במערכת הכלכלית הפלסטינית חלשה מהצפוי, או אף אינה קיימת: הירידה בשיעורי הריבית שנקבעו במדיניות בישראל בשנת 2013 הביאה לירידה בשיעורי הריבית על הלוואות בשקלים רק החל מאמצע

9 במחצית הראשונה של שנת 2022, 47.0% מכלל האשראי ו-39.3% מהאשראי למגזר הפרטי היו נקובים בשקלים, ואילו 39.3% מכלל האשראי ו-47.4% מהאשראי שניתן למגזר הפרטי היו נקובים בדולרים.

שנת 2014, ואילו העלייה והירידה בשיעורי הריבית בארצות הברית בשנים 2017-2020 לא השתקפו כלל בשיעורי הריבית על הלוואות מקומיות בדולרים (תרשים 4). הצטמצמות הפער בין הריבית על הלוואות דולריות לבין הריבית על הלוואות שקליות בשנים 2014-2016 הגדילה בהדרגה את הנתח של הלוואות שקליות מתוך כלל האשראי שהעניקו בנקים פלסטיניים, מ-31% בשנת 2014 ל-48% בשנת 2021.

ניתן לייחס את התמסורת החלשה מריביות הבנקים המרכזיים לשיעור הריבית על הלוואות מקומיות, וכן את איטיות התגובה של הריבית הבנקאית לריביות המדיניות לעובדה שלבנקים הפלסטיניים יש גישה מוגבלת בלבד להלוואות מהמערכת הפיננסית בארצות הברית ובישראל. הגישה המוגבלת פוגעת ביכולת הבנקים לקבל הלוואות בריבית נמוכה. זאת ועוד, שיעורי הריבית כוללים פרמיה בגין הסיכון הגבוה יותר שכרוך במתן אשראי לכלכלה הפלסטינית – שאין בה בנק מרכזי העשוי לחלץ בנקים כושלים כמלווה של מוצא אחרון. יצוין כי השפעה שלילית זו עשויה אף להגן על הכלכלה הפלסטינית מפני השפעות שליליות של הצמצום המוניטרי, באותו אופן שהגנה עליה מפני המיתון הגדול.

מסחר

הכלכלה הפלסטינית ממשיכה לסבול מגירעון מסחרי נרחב, אשר ממומן בחלקו על ידי העברת תשלומי שכר של עובדים פלסטינים (תרשים 5 ותרשים נ-4 בנספח). היבוא המדווח של סחורות לרשות הפלסטינית, שהיקפו עמד על 480 מיליון דולר בחודש משנת 2019 ועד אמצע שנת 2021, גדל בהתמדה במחצית השנייה של שנת 2021 והגיע ליותר מ-650 מיליון דולר בחודשים ינואר-אוגוסט 2022. בכל התקופה הזו עמד חלקו של יבוא המוצרים מישראל על 55% מסך היבוא המדווח. היקף היצוא הפלסטיני המדווח עלה גם הוא במהלך המגפה ובתקופת ההתאוששות ממנה מ-86 מיליון דולר בחודש לפני המגפה ל-110 מיליון דולר בחודש במחצית הראשונה של שנת 2021, ועד 122 מיליון דולר במחצית הראשונה של שנת 2022 (תרשים נ-4 בנספח). היצוא לישראל, ודרכה לכלכלות אחרות, המשיך להוות את הרוב המוחלט של היצוא המדווח. גם הסטטיסטיקה הישראלית מצביעה על גידול בשיעור של כ-55% ביבוא מוצרים ושירותים פלסטיניים מישראל במהלך השנתיים האחרונות, לרמת שיא של כ-1.8 מיליארד דולר בשלושת הרבעונים הראשונים של שנת 2022.¹⁰ היצוא הפלסטיני של מוצרים, שירותים וכוח עבודה צמח בשיעור דומה, אם כי מרמה נמוכה יותר. הגירעון המסחרי והתעסוקתי הפלסטיני מול ישראל עמד על כחצי מיליארד דולר ברבעון השלישי של שנת 2022.

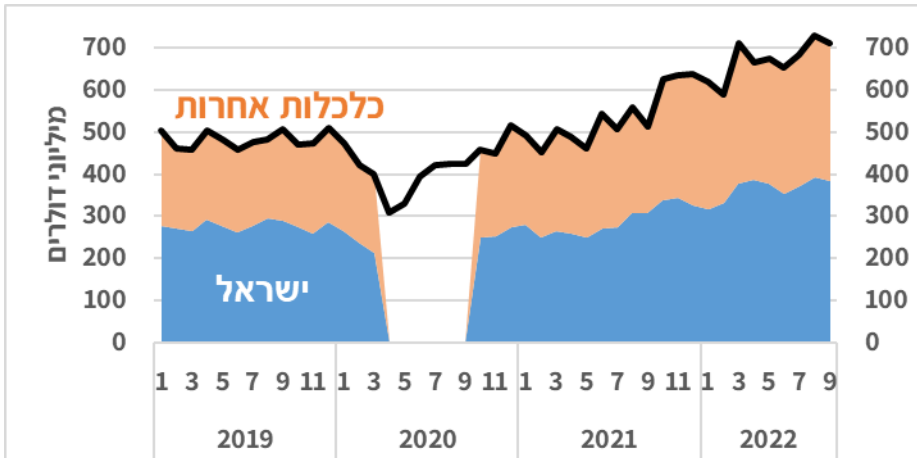
נוסף על המסחר הרשמי במוצרים, המסחר הלא-רשמי כולל יבוא ישיר לעזה ממצרים או דרכה דרך מעבר הגבול סלאח א-דין, בעיקר של מלט, דלק וגז. יבוא המלט מישראל הוגבל כדי לצמצם את בניית המנהרות על ידי חמאס. חלק מהדלק שמיובא לרצועת עזה ממומן על ידי קטר, בהסכמה שבשתיקה עם ישראל.¹¹ יש לציין כי יבוא ישיר של מוצרים ממצרים אינו כרוך בגבייה ובהעברה של היטלי יבוא לרשות הפלסטינית, זאת בשונה מהיבוא לרצועת עזה מישראל ודרכה.

10 טבלאות 3 ו-4 של מאזן התשלומים של ישראל – אפריל-יוני 2022 (cbs.gov.il).

11 לדברי גורם רשמי בחמאס, קטר אפשרה תוכנית דלק-למזומנים עבור פקידי ממשל ברצועת עזה, רויטרס (22 בנובמבר 2021).

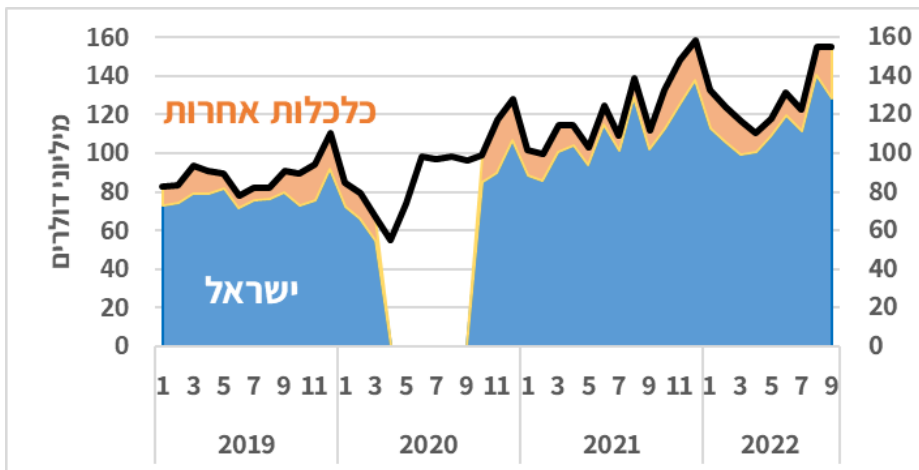
א. יבוא

תרשים 5: מסחר מדווח
בסחורות בכלכלה
הפלסטינית, 2022-2019
(במיליוני דולר)

מקור: הלשכה הפלסטינית
המרכזית לסטטיסטיקה
הערה: נתוני הסחר לחודשים
אפריל-אוגוסט 2020 אינם מבחינים
בין מסחר עם ישראל לבין מסחר
עם כלכלות אחרות, בעקבות
התפרצות המגפה

ב. יצוא

יצוא לא-רשמי מהגדה המערבית לישראל כולל הן מכירות לישראלים שמתגוררים בגדה המערבית והן מכירות לערבים אזרחי ישראל המבקרים באזור. כניסת ערבים אזרחי ישראל לגדה המערבית הופסקה במהלך המגפה והתחדשה באביב 2021. כניסת ערבים אזרחי ישראל לאזור ג'נין הופסקה זמנית שוב בחודש אפריל 2022, לאחר התקפות טרור בתל אביב ובאלעד שאותן ביצעו תושבי האזור. כמו כן הוטלו סגרים שונים בצפון הגדה המערבית בחודשים ספטמבר ואוקטובר 2022. בשל המספר הרב של מבקרים ערבים בגדה המערבית מצפון ישראל פתחה ישראל נקודת מעבר חדשה לג'נין בסאלם, שליד מגידו.¹² בנוסף, כעשרת אלפי סטודנטים ערבים אזרחי ישראל

12 ארגון לביא נגד פתיחת מעבר סאלם: מפלה לרעה ישראלים שאינם ערבים - מקור ראשון makorishon.co.il (18 ביולי 2022)

לומדים באוניברסיטאות פלסטיניות,¹³ וחל גידול במספר הלינות של אזרחים ישראלים במלונות בגדה המערבית.¹⁴ כמו כן, דיווחים שונים מצביעים על רכישת נדל"ן בגדה המערבית בהיקף משמעותי על ידי ערבים אזרחי ישראל.

חקלאות

התפתחות החקלאות הפלסטינית ניכרת מהשוואת מפקד החקלאות בשנת 2010 ובשנת 2021, וכן מנתונים נוספים. חשיבותו של ענף זה גברה בשל גורמים ובהם מגיפת הקורונה, הפלישה הרוסית לאוקראינה ושינויי אקלים, שהביאו לעלייה במחירי המזון ולחששות בנושא הביטחון התזונתי המקומי. בשנת 2022 עלו מחירי המזון ב-7%-6% בהשוואה לקיץ 2021, בעיקר בשל עלייה במחירי המזון והאנרגיה בעולם כולו. הירידה שנרשמה לאחרונה במחירי הדגנים וסוגי מזון אחרים ברחבי העולם, כמו גם הפחתת המכסים הצפויה בישראל, אמורות למתן את עליית המחירים הזו בטווח הקצר והבינוני.

הגידול המהיר באוכלוסייה הפלסטינית בשנים 2010-21, בשיעור של 26% בגדה המערבית ובשיעור של 33% ברצועת עזה, מעצים את האתגר של הזנת האוכלוסייה המקומית. הערך המוסף הנומינלי של הייצור החקלאי בתקופה זו עלה ב-26% הן בגדה המערבית והן ברצועת עזה, ואילו היבוא נטו של תוצרת חקלאית צמח בשיעורים גבוהים עוד יותר. כתוצאה מכך חלה ירידה בהיקף התוצרת החקלאית המקומית שנצרכת ומעובדת בשני האזורים האלה. נרשמה גם ירידה בשיעור הפלסטינים באוכלוסייה שמועסקים בחקלאות. צריכת מזון מייצור עצמי של משקי בית המשיכה להיות מוגבלת ואף ירדה בגדה המערבית, ונותרה זניחה ברצועת עזה.¹⁵ באופן כללי חלה ירידה בחשיבותה של החקלאות הפלסטינית כמקור למזון ולתעסוקה, וחלה עלייה ברגישות הכלכלה הפלסטינית לשינויים בשווקים העולמיים והאזוריים בענף זה.

ההשוואה בין שנת 2010 לשנת 2021 מראה התמחות גוברת של החקלאות הפלסטינית בירקות, ביצים ועוף. בתקופה זו נרשם גידול בהיקף הקרקעות המיועדות לגידול ירקות בשני האזורים, וכן בגידול עוף למאכל ובייצור ביצים.

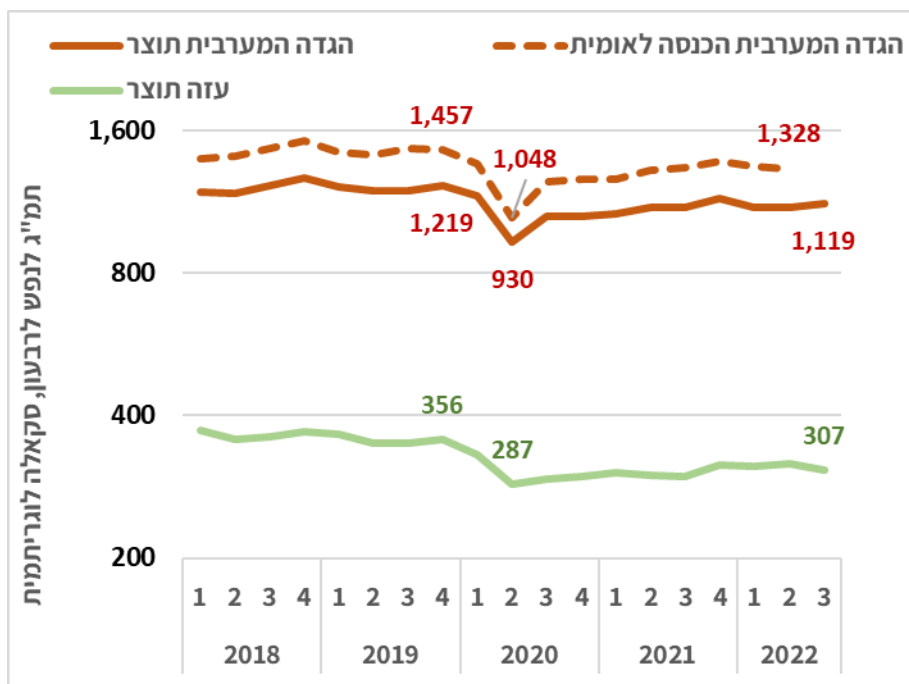
13 [האקדמיה ברשות הפלסטינית מנצחת אותנו \(17 ynet באפריל 2022\)](#)

14 [הלשכה הפלסטינית המרכזית לסטטיסטיקה ומשרד התיירות והעתיקות הוציאו הודעה משותפת לעיתונות לקראת יום התיירות העולמי](#)

15 שווי המזון מייצור ביתי ירד מ-4% ל-2% משווי המזון שנצרך בגדה המערבית, והוא נותר ללא שינוי בשיעור של 1.5% מהמזון שנצרך ברצועת עזה, על פי נתונים מסקרים פלסטיניים לגבי הוצאות וצריכה בשנים 2011 ו-2017.

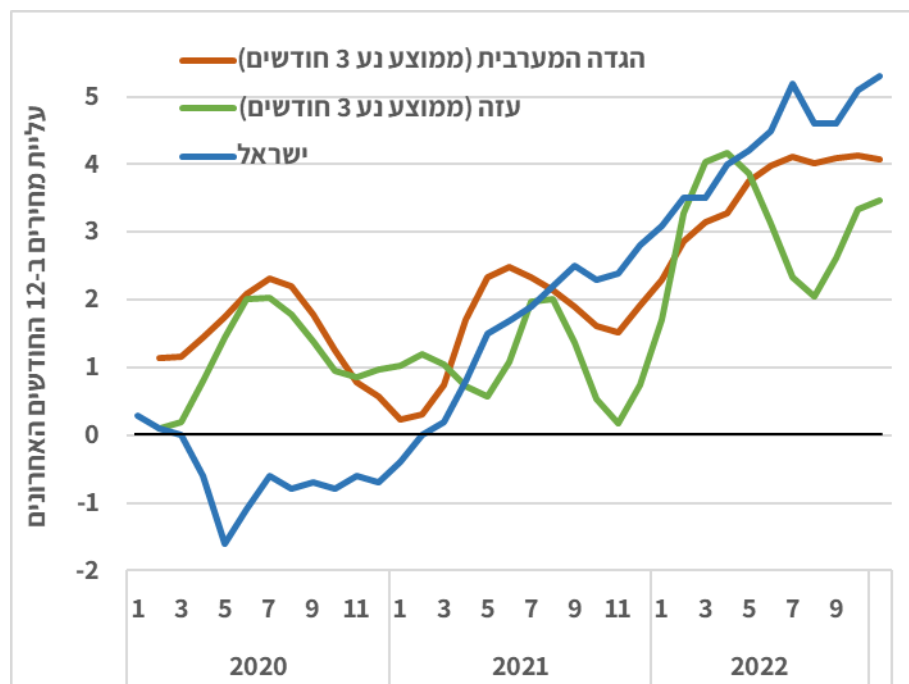
תרשים נ-1: תמ"ג והכנסה לאומית גולמית לנפש בגדה המערבית וברצועת עזה במחירי שנת 2015

מקור: הלשכה הפלסטינית המרכזית לסטטיסטיקה

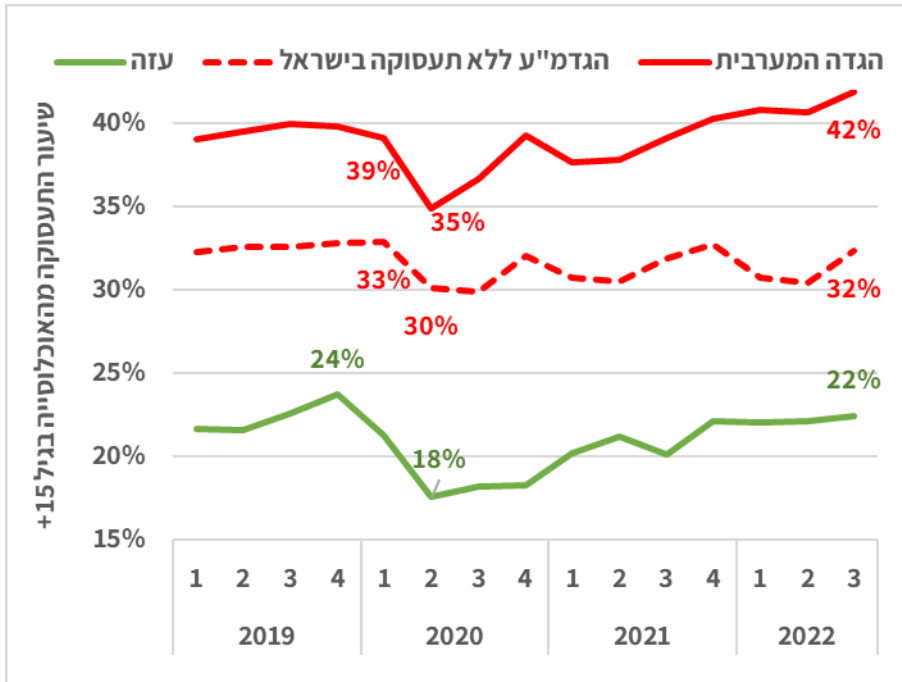
תרשים נ-2: שיעור האינפלציה ב-12 חודשים בגדה המערבית, ברצועת עזה ובישראל, 2020-2022

מקור: הלשכה הפלסטינית המרכזית לסטטיסטיקה והלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בישראל

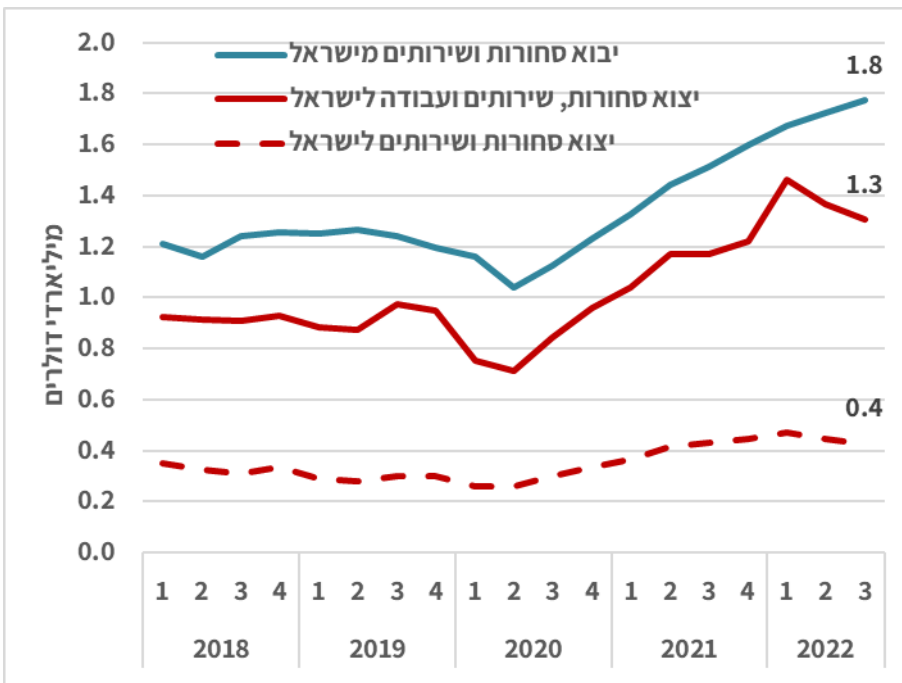
תרשים נ-3: יחס תעסוקה לאוכלוסייה בכלכלה הפלסטינית, 2019-2022

מקור: הלשכה הפלסטינית המרכזית לסטטיסטיקה

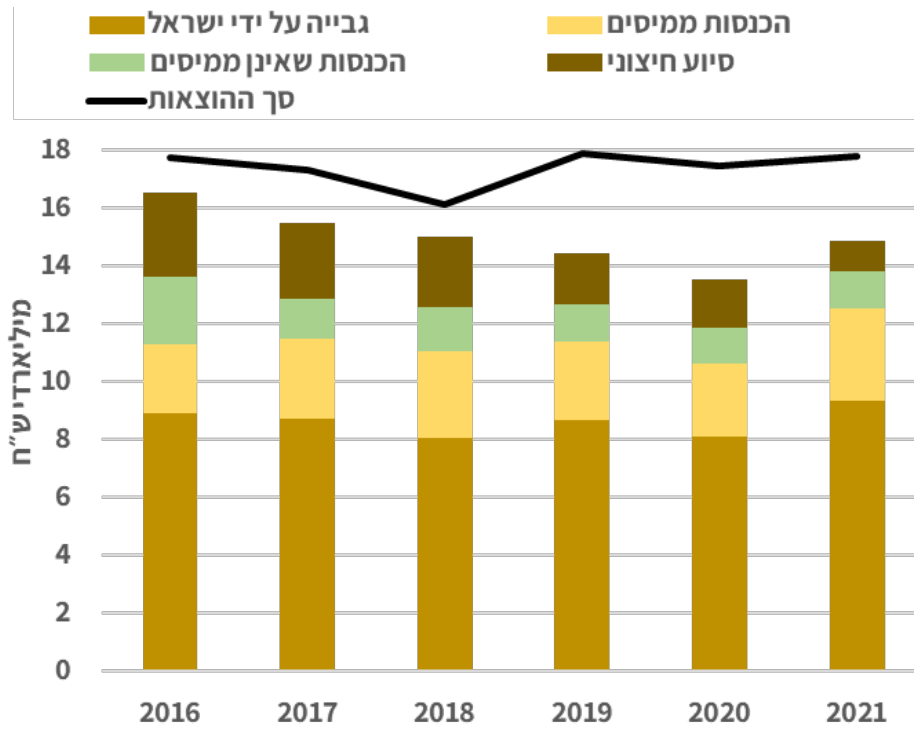

תרשים נ-4: מאזן הסחר והעבודה בין הכלכלה הפלסטינית לכלכלה הישראלית

מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בישראל

תרשים נ-5: הכנסות, תמיכה חיצונית והוצאות
מקור: משרד האוצר הפלסטיני

תרשים נ-6: הכנסות מתקבולי מיסים לפי סוג מס (מיליארדי ש"ח)
מקור: משרד האוצר הפלסטיני

